

over Arubaanse literatuur

Tekst

Deel 1 van Balans wordt door de schrijver getypeerd als een 'Opmaat; (...) Een korte historische terugblik' door een commentarierende selectie van literaire bijdragen in de 19e en het begin van de 20e eeuw. Er volgt in dit eerste deel een schat aan informatie, waarvan hier kort slechts op een paar fragmenten wordt ingegaan. Rutgers noemt Mozes Maduro als de eerste blanke kolonist (in 1754). Tevens wijst hij erop dat een getuigenverklaring uit 1803 voorlopig als de oudste tekst in het Papiament van Aruba beschouwd wordt. Ook stipt hij de groeiende belangstelling voor Aruba aan, nadat er rond 1824 goud gevonden wordt.

Hij wijst op de rol van de onderwijzer J.H.P. Schrijs, die de Nederlandse taal en cultuur propageerde (en die later ook een toneelvereniging oprichtte). Ook wordt nader ingegaan op een felle taaldiscussie aan het begin van de 20e eeuw tussen voor- en tegenstanders van het Papiaments.

De geschiedenis van de geschreven poëzie van Aruba gaat volgens Rutgers terug tot het begin van de 20e eeuw. Hij noemt in dat verband Frederik J.C. Beaujon (1880-1920) als een in het oog springende persoon. Rutgers staat lang stil bij diens vertaling van het gedicht van Lord Byron, 'The prisoner of Chillon, E Prisonero di Chillon'.

Hij gaat tevens in op het leven en werk van H.E. Lampe (1884-1953). De titel van de Nederlandstalige memoires van deze schrijver, 'Aruba, voorheen en thans', doet denken aan 'Del Curazao que se va' (1935) van John De Pool (1873-1947).

Een opvallende naam uit Deel 1 is Mosa Lampe. Zij wordt door Rutgers geïntroduceerd als de eerste Arubaanse 'dichteres'. Hij baseert dat niet alleen op observaties van tijdgenoten van Lampe, zoals Dominee Bosch in deel 2 van diens reisverslag 'Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika' (1836), maar verwijst in Balans tevens, als (voorlopig enige) bewijs van haar dichterschap, naar een lofdicht op gouverneur R. Cantz'laar, in de Curaçaosche Courant van 1824. Hier toont zich de grote belezenheid van Rutgers van oude kranten en relevant archiefmateriaal.

In het tweede deel van Deel 1 (Autonomie op weg naar de Status Aparte, 1954-1986), wordt eerst een beschrijving gegeven van de veranderde sociale kaart van de Arubaanse maatschappij. De ontstane economische bedrijvigheid, mede door de operationalisering van de Lago en daarna een opkomend toerisme, zorgt voor een bloei van het culturele leven. Er is een groeiend nationalisme, waarvan de literaire taaluitingen terug te vinden zijn in lokale culturele tijdschriften. In het derde deel van Deel 1 wordt ingegaan op de verdere ontwikkelingen van het toneelleven. Het opvoeren van in het Papiaments vertaalde of geadapteerde toneelwerken van wereldformaat wordt besproken. Er worden in dit verband vele namen genoemd, onder andere die van Nydia Ecury (1926-2013) en Burny Every (1939-2006).

Voor literatuurwetenschappers die het lokale toneelleven wensen te bestuderen, kan dit deel van Balans niet worden overgeslagen.

In het eerste deel van Deel II, 'Het

veelstromenland van de moderne literatuur, 1986-2015)', wordt ingegaan op de Arubaanse literaire productie in deze periode. Rutgers wijst op de grote rol van de bibliotheek om een leescultuur te ontwikkelen. Ook geeft hij een boeiend beeld van de moeilijkheden die een lokale uitgeverij in een kleine gemeenschap als Aruba – hij gebruikt als voorbeeld Editorial Charuba – moet overwinnen om te kunnen publiceren en om te blijven voortbestaan.

In Deel II volgt een hele reeks schrijvers van romans en dichters die apart belicht worden, uitgaande van verschillende thema's. Zo noemt hij een reeks voorbeelden van schrijvers die Aruba in alle toonaarden in hun literaire werken bezingen ('Aruba arubissima'). Er wordt ook een link gelegd met het Indianisme.

Rutgers geeft in dit deel van Balans aan dat de poëzie na 1986 een grote ontwikkeling doormaakte. Daarin onderscheidt hij drie tendensen: de 'keuze' tussen een vormgeving in de Europese traditie, de Euro-Arubaanse poëzie, of een zich richten op Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse orale, ritmische elementen, de regionalisering van de poëzie. Het tweede deel krijgt zijn besluit met aandacht voor Arubaanse proza- en toneelschrijvers. Het is interessant dat in Balans ook aandacht wordt besteed aan de kracht van het voordragen door het noemen van activiteiten op dit gebied van bijvoorbeeld Maruja Forero Manrique (1933-2009). Ook wordt het project Arte di Palabra genoemd. Dit literaire jongerenproject, geïnitieerd door Ange Jessurun cum suis, is vanuit Curaçao uitgewaaid naar de zustereilan-

den. Door dit project, dat jong talent stimuleert tot dichten en voordragen, kwam op Aruba als tastbaar uitvloeisel daarvan de uitgave 'Arte di Palabra; haiku, poesia, cuenta cortico' tot stand van 37 deelnemers en winnaars van de Arubaanse afdeling van Arte di Palabra.

Lezer

Balans levert voor de lezer een inventarisatie op van de lokale Arubaanse literatuur. De specialist op het vakgebied krijgt zicht op relevante bronnen van primaire literatuur en ziet door de systematische weergave van de informatie zich belangrijke onderzoeksgebieden ontvouwen. Het boek bevat informatie over de specifieke auteurspositie, de lokale randvoorwaarden om tot publiceren van het literaire werk te komen en de mogelijkheden om dat werk uiteindelijk te verspreiden.

Balans, met in de colofon de woorden 'Uit liefde voor de literatuur en in vriendschap met de vakman' vermeldt Luc Alofs, Des Croes, Alice van Romondt en Joost Horward als verzorgers van de tekst. De stevige omslag is voorzien van een illustratie, een literaire weegschaal of balans, door de Arubaanse kunstenaar Belinda de Veer.

Er is sprake van prachtig pionierswerk, waarbij Wim Rutgers als literatuurwetenschapper en literatuurhistoricus een krachtig onderbouwd beschouwend oeuvre cadeau weet te doen aan het Arubaanse lezerspubliek. Door de onuitputtelijke schat aan informatie is Balans zonder meer van groot belang voor de Arubaanse literatuurgeschiedenis en een aanrader voor een gemêleerd lezerspubliek.

Jarett Kobek

Jarett Kobek schreef een soort postmoderne collage-achtige roman om de draak te steken met onze digitale internetcultuur, die, zoals eigenlijk iedereen wel weet, niets om het lijf heeft behalve continu 'excitement' voor de massa, hopen geld voor enkelingen en doffe ellende voor de miljoenen medewerkers en welke ermee verbonden industrie dan ook: 'I Hate the Internet' (Nederlandse vertaling: Ik haat het internet).

Het vlot maar nogal brokkelig geschreven boek, met veel veinige uithalen, aparte ideeën en lachwekkende beschrijvingen die een sarcastisch feest der herkenning oproepen, doet denken aan een roman van Kurt Vonnegut. Het begint allemaal met een enigszins beroemde tekenares, Adeline, die op de kunstacademie tijdens een les wat denigrerende opmerkingen maakt over Rihanna en Beyoncé. Onhandig dus. Dat had ze kunnen weten. Een student neemt de les middels zijn mobieltje op, en plaatst

die doodleuk op internet. Gevolg: een stroom van protest en doodsdreigingen aan het adres van Adeline. Daar gaat je rust.

Daar gaat je leven. Beter kun je niks zeggen. Nog nooit in de geschiedenis is de censuur zo oppermachtig geweest. Adeline is gewoon een beetje te serieus voor onze interneteeuw. Met soortgelijke niet langer in deze tijd levende serieus-creatieve figuren heeft ze moeite haar hoofd boven water te houden in San Francisco, waar de high-tech internet-slimmeriken met hun krankzinnige inkomens zich vestigen, de prijzen van huizen omhoog jagen en iedereen die niet meekan als losers bejegenen en eruit gooien. De digitale wereld is bikkelhard en stelt niets voor. Wie erover schrijft stuit ook alleen maar op onzin. Iets menselijk valt niet te bespeuren. Bestaat er trouwens nog wel zoiets als 'menschelijkheid'?

Kobek bestempelt de roman die hij schrijft regelmatig als een 'bad novel'. Het is ook een heerlijk rommeltje, deze ro-

man, die zich op verschillende tijdstippen afspeelt. Soms blik de schrijver terug op die absurde internetperiode en stelt hij vast: "The Internet was a wonderful invention. It was a computer network which people used to remind other people that they were awful pieces of shit."

Want laten we eerlijk zijn, waarom worden die slimmeriken zo rijk? Omdat al die sufferers van mensen uur in uur uit de slimmeriken van informatie voorzien waarmee zij hun gigakapitalen verdienen. Iedere hit 'betekent' (let op het woord) inkomsten. Plus de waanzinnige hoeveelheid updated iPhones, laptops enzovoort die jaar in jaar uit gekocht worden. Steve Jobs wordt hier vrolijk weggezet als een lul van een Griekse god, een soort Hades-figuur, die iedereen het licht ontnemt, het geld uit

de zak klopt en het voor elkaar krijgt op handen te worden gedragen door massa's, zelfs door de massa's slaven in China die braaf zijn productjes in elkaar schroeven tegen luttele dollars in de maand, net genoeg om zich met een stukje brood in leven te houden.

En dan is er nog dat hoofdstuk 25, dat hij besluit toch maar niet in de roman op te nemen. De roman zou er nog meer onder lijden en nog slechter worden. Maar hij wil de lezer wel vertellen wat er in had kunnen staan. Bijvoorbeeld een beschrijving van 'Thanksgiving as a holiday in which America celebrated the genocide of its indigenous peoples through the gathering of extended families for a meal...'. Het was hem niet gelukt al die ideeën ineen te weven tot een geïntegreerd geheel. Dus besloot hij het hoofdstuk maar helemaal te schrappen. Wat eigenlijk ook met het hele boek had moeten gebeuren... Want wat stelt onze wereld eigenlijk voor, behalve een massale verontmenselijking...

